

(OBVEZNO) CIJEPLJENJE I NJEGOVI PARADOKSI: LAŽNA AUTONOMIJA?

izv. prof. dr. sc. Željko Pavić

dr. sc. Adrijana Šuljok, znanstvena suradnica

Juraj Jurlina, asistent

HRZZ IP-2019-04-7902

*VIII. Nacionalni kongres Hrvatskog
sociološkog društva
'Hrvatsko društvo i COVID-19 pandemija:
Krizna prilika?'
20. i 21. svibnja 2021.*

UVOD

Važna i kontroverzna tema

Javnozdravstvena intervencija koja je spasila najviše ljudskih života

Protivljenje cijepljenju predstavlja ozbiljan zdravstveni rizik

Uzroci su otpora cijepljenju mnogostruki

Otpor je vezan uz društveni kontekst

OSNOVNI PODATCI O ISTRAŽIVANJU

- Projekt *Utjecaj interneta i internetskih društvenih mreža na stavove i odluke o cijepljenju* (HRZZ IP-2019-04-7902 - istraživački projekti Hrvatske zaklade za znanost).
- Eksploratorna faza istraživanja - fokus grupe provedene krajem 2020. godine.
- Četiri fokus grupe s općom populacijom (N = 40) i tri s liječnicima (N = 46).
- Neslučajni/prigodni uzorci maksimalne varijacije.
- Asinkrone online fokus grupe.

OSNOVNI PODATCI O ISTRAŽIVANJU – FG GRAĐANI

Veličina i broj	Neskeptični– 10 sudionika (FG1) Dvije grupe s djelomično skeptičnim– 10 sudionika svaka (FG2 i FG3) Skeptični– 10 sudionika (FG4)
Dob	Od 27 do 69 godina (a.s. 43,74)
Spol	21 Ž, 19 M
Roditeljski status	27 roditelja, 13 neroditelja
Obrazovni stupanj	13 SŠ, 27 visoko obrazovanje

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

- Utvrditi spektar osnovnih razloga oklijevanja u odnosu na cijepljenje.
- Usporediti proces komunikacije o cijepljenju sa stajališta liječnika i pacijenata te utvrditi moguće strukturalne čimbenike zbog kojih dolazi do problema u komunikaciji i oklijevanja u odnosu na cijepljenje.
- Utvrditi utjecaj COVID-19 konteksta.

Tri skupine razloga za oklijevanje - građani

Percipirani nepovoljni omjer rizika i koristi od cjeviva.

1

Čimbenici vezani za životni stil (alternativna medicina i prirodni imunitet)

2

Nepovjerenje u liječnike i zdravstveni sustav – loša iskustva i loša komunikacija, komercijalizacija.

3

ISKAZI – GRAĐANI (prva skupina razloga)

- *Učestalost zaraznih bolesti promijenila bi moj stav i preispitao bih svoj stav prema cijepljenju (FG2).*
- *Mislim da je učestalost zaraznih bolesti prilično važna. Bila bih više za cijepljenje da su slučajevi u mom okruženju češći. (FG3)*

ISKAZI – GRAĐANI (druga skupina razloga)

- *Protiv sam obaveznog cijepljenja. Protiv sam cijepljenja iglom jer se na taj način u tijelo unose teški metali, što može dovesti do ozbiljnijih nuspojava: alergija, autizma itd. (FG4)*
- *Mislim da smo kao civilizacija zaboravili slušati vlastito tijelo i koristiti njegovu sposobnost da se samo izliječi. Smiješna mi je ideja da na bilo koji način možemo imati potpunu kontrolu nad time kada i od čega se razbolimo ili utjecati na tijek bolesti. (FG4)*

ISKAZI- GRAĐANI (druga skupina razloga)

- *Epidemija autoimunih bolesti, alergija, leukemije i autizma javlja se s povećanjem broja cjepiva po djetetu. Vjerujem da se imunitet stvorio stotinama tisuća godina ubrizgavanjem bakterija i virusa kroz nos i usta, a ne iglom kroz kožu. (FG4)*

ISKAZI- GRAĐANI (treća skupina razloga)

- *Prestao sam vjerovati u cijepljenje kada sam 2009. doživio kraj epidemije preko noći i pokušaj prodaje starih cjepiva. Tada mi je sinulo da nešto nije u redu i pitao sam se kako uopće mogu vjerovati da netko razmišlja o mom zdravlju i da ga ne vodi profit (FG4).*
- *Ljudi su uvjereni da oni koji proizvode cjepiva znaju sve i da su dobronamjerni. Da ih ne vodi profit, ..., Ali oni žive od bolesti. Valjda im ljudi slijepo vjeruju. (FG4)*

ISKAZI- GRAĐANI (treća skupina razloga)

- *Pedijatri primarne zdravstvene zaštite i školski liječnici obično cijepe bez poduzimanja mjera opreza ili usprkos kontraindikacijama i "kao na pokretnoj traci", jer ih na to prisiljava zakonska obveza. (FG4)*
- *Ne smatram pouzdanim nikoga tko je isključiv i tko ne cijeni postojanje mogućnosti da griješi, a to je uglavnom slučaj s liječnicima koji preporučuju obavezno cijepljenje. (FG2)*

ISKAZI- GRAĐANI (treća skupina razloga)

- *Moja me pedijatrica smatra moronom jer mi je stalo do djeteta i ona misli da sam ja opasnost za njezin posao i tvrtke koje je vode na Bali. (FG4)*

NAJVAŽNIJI REZULTATI - LIJEČNICI

- Generalno pozitivan stav prema cijepljenju.
- Ponekad nestašice cjepiva, no obvezni program cijepljenja funkcionira.
- Jedan dio skeptičan prema COVID-19 cjepivima – brzina razvoja.
- Vremenska stiska zbog koje imaju apriornu kategorizaciju pacijenata – neki ne pokušavaju uvjeriti „teške” pacijente.

ISKAZI - LIJEČNICI

- *Nemamo dovoljno vremena za komunikaciju s pacijentima i raspravu s njima. Mislim da su očekivanja od nas prevelika i da se ne možemo nositi sa situacijom. Drugi bi stručnjaci, poput psihologa, vjerojatno trebali biti više uključeni. (FG1)*

ISKAZI - LIJEČNICI

- *Moram priznati da stupanje u raspravu s neodlučnim roditeljima često dovodi do verbalnog sukoba i da su ti roditelji prilično agresivni u obrani svojih teorija. Ono što sam također primijetio je da su to često ljudi boljeg imovinskog stanja i da se hvale komentarima poput: "Ako je potrebno, moje dijete neće ići u vrtić ili će ići u privatnu školu! Platit ću 100 kazni ako moram!" (FG2)*

ISKAZI - LIJEČNICI

- *Iz mog iskustva kad sam bila u primarnoj zdravstvenoj zaštiti, ljudi ne znaju kako cjepivo djeluje. Uvijek sam im crtao mehanizme kao djeci. Nisam ulazio u sukobe s njima, brzo sam prosuđivao tko me ne želi čuti. (FG3)*

ISKAZI - LIJEČNICI

- *Svatko tko ne želi cijepiti svoje dijete završava kod epidemiologa. Roditelji dolaze na razgovor unaprijed jer to moraju učiniti bez želje za stvarnim razgovorom, s već pripremljenom zajedničkom pričom hoću li potpisati da se djetetu ništa neće dogoditi. Takvim je roditeljima dovoljno oko pet minuta, ponekad i manje. Od stotina razgovora, samo mi je jedan roditelj nakon razgovora da će cijepiti svoje dijete. Ako su na to prisiljeni zbog vrtića, roditelji pristaju na jednu dozu bilo kojeg cjepiva jer od pedijatra dobivaju potvrdu da su obuhvaćeni redovitim cijepljenjem, a nakon što upišu dijete prestaju cijepiti. (FG3)*

ISKAZI - LIJEČNICI

- *Obično se dogodi da cijela skupina roditelja "prati" jednu do dvije glasne osobe koje su protiv cijepljenja. S obzirom na vrstu posla kojim se bavim, o cijepljenju razgovaram prilično često s roditeljima, ali i s njihovom djecom, a jedan dio njih promijeni mišljenje (pozitivno) nakon razgovora i odgovaranja na njihova pitanja. (FG1)*

ISKAZI - LIJEČNICI

- *Postoje četiri vrste roditelja koji ne cijepe djecu. Prva vrsta su antivakseri, dolaze s dokumentima, obrascima, traže od vas da nešto potpišete, šalju pisma i prijete tužbom putem odvjetničkih ureda, agresivni su u svom nastupu, imaju mišljenje o cijepljenju na temelju teorija zavjere ili nekih loših iskustava. Druga vrsta uključuje roditelje koji nikada neće reći da odbijaju cijepiti, ali se ne odazivaju na pisane pozive za cijepljenje. Uvijek kažu da je dijete upravo prehladeno ili kašlje ili ima povišenu temperaturu. Treći su oni kojima nije stalo do cijepljenja jer uopće ne brinu o svojoj djeci. Oni su već pod nadzorom socijalnih službi. Četvrti tip su roditelji koji su zabrinuti zbog cijepljenja, posebno ako u kalendaru postoji nešto novo ili se dogodila neka reakcija na cjepivo. Jasno će izraziti svoj problem ili sumnju. Vrijedno je razgovarati s njima i posvetiti im vrijeme. (FG3)*

NAJVAŽNIJI ZAKLJUČCI

- Razlozi koje su sudionici fokus grupa ponudili uglavnom se poklapaju s ranijim istraživanjima.
- Većina sudionika ima dvojbe i postavlja si pitanja, čak i oni koji nominalno prihvataju cijepljenje.
- Dva zanimljiva rezultata – (1) mogući utjecaj uvjerenja vezanih za zdravstveni sustav i (2) strukturalni problemi u komunikaciji između liječnika i pacijenata.

NAJVAŽNIJI ZAKLJUČCI

- Ovi se rezultati mogu protumačiti poželjnim ulogama liječnika i pacijenata koje su strukturirane širim društvenom kontekstom koji obilježava konzumerizam, individualizacija i pad povjerenja u društvene institucije, ali i specifičnim uvjerenjima vezanim za tradiciju hrvatskog zdravstvenog sustava – otpor miješanju profita i zdravlja.
- Moguće, kratkoročno ili dugoročno, dodatno gubljenje povjerenja u proces proizvodnje i distribucije cjepiva zbog sumnji u profitne motive, brzinu i sigurnost proizvodnje i upotrebe prvih COVID-19 cjepiva.

NAJVAŽNIJI ZAKLJUČCI

- U uloge liječnika i pacijenata u kontekstu (obveznog) cijepljenja ugrađeni paradoksi koji dovode do nemogućnosti ispunjavanja uloge „dobrog liječnika“ i „dobrog pacijenta“, odnosno „lažne autonomije“ i jednih i drugih u procesu donošenja odluke o cijepljenju (Deml et al., 2020).
- Stoga rezultati istraživanja pokazuju potrebu za daljnjim istraživanjem ovih teško rješivih paradoksa – potreba refleksivnosti na strani liječnika.
- Moguća važnost konteksta koji se odnosi na zdravstvena uvjerenja i organizaciju zdravstvenih sustava.

Citirana literatura

- Deml MJ, Buhl A, Notter J, et al. (2020) 'Problem patients and physicians' failures': What it means for doctors to counsel vaccine hesitant patients in Switzerland. *Social Science and Medicine* 255. DOI: [10.1016/j.socscimed.2020.112946](https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.112946).

Hvala na pozornosti!